

BONUS CAMPUS

CZYLI POSZUKIWANIA POLA BITWY Z 1241 ROKU

Katalog znalezisk

BONUS CAMPUS

CZYLI POSZUKIWANIA POLA BITWY Z 1241 ROKU

Katalog znalezisk

Wydawca:

Muzeum Miedzi w Legnicy

Dyrektor:

Marcin Makuch

Autorzy katalogu:

Przemysław Paruzel, Tomasz Stolarczyk

Konsultacja naukowa:

Dorota Malarczyk, prof. Borys Paszkiewicz

Autorzy zdjęć do katalogu:

Dariusz Berdys (1-13), Tomasz Stolarczyk (14-83)

Opracowanie graficzne:

Dorota Bryja-Wisniewska, Tomasz Stolarczyk

Korekta:

Honorata Rajca

W katalogu wykorzystano fotografie i opracowania naukowe powstałe w czasie projektu *Opracowanie i publikacja wczesnośredniowiecznego skarbu monet i siekanego srebra z Czarnkowa, gm. Legnickie Pole*, dofinansowanego ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu (zadanie nr 6109/21/FPK/NID)

ISBN 978-83-88155-78-9

Copyright by © Muzeum Miedzi w Legnicy, 2021

BONUS CAMPUS

CZYLI POSZUKIWANIA POLA BITWY Z 1241 ROKU

Ryc. 1.

Bitwa pod Legnicą
według Kodeksu
lubińskiego z 1353 r.
Zbiory J. Paul Getty
Museum w Malibu

W mijającym roku przypadła 780. rocznica bitwy pod Legnicą, starcia będącego jednym z epizodów kampanii wojennej, jaką w 1241 r. przeprowadzili Mongołowie – budzący postrach wojownicy, władcy jednego z największych imperiów w dziejach świata.

Mimo upływu czasu nasza wiedza na temat wydarzeń z 9 kwietnia 1241 r. opiera się przede wszystkim na relacji kronikarza Jana Długosza (ryc. 1–2). Od lat uczeni, w tym również archeolodzy, starają się zlokalizować miejsce starcia dwóch armii i zweryfikować wiadomości zawarte w przekazie kronikarskim z XV w.

Trwające od 2018 r. badania archeologiczne zainicjowane zostały przez Stowarzyszenie Historyczno-Eksploracyjne Księstwa Legnickiego i prowadzone są we współpracy z Muzeum Miedzi w Legnicy

Ryc. 2.

Śmierć Henryka II
Pobożnego według
miedziorytu Johanna
Heinricha Balzera
(1736–1799).
Zbiory Biblioteki
Narodowej

oraz Fundacją Archeologiczną Archeo (ryc. 3–4). Ich głównym celem jest lokalizacja miejsca bitwy z 9 kwietnia 1241 r. Batalia ta stanowi bez wątpienia jeden z punktów zwrotnych w historii średniowiecznej Polski.

Mimo podejmowanych przez długie lata prób (ryc. 5–6), pierwszych znalezisk, które datować można na okres średniowiecza i przypisać z pewną dozą prawdopodobieństwa wydarzeniom z 1241 r., dostarczyły dopiero badania podjęte w XXI w.

W latach 2014–2016 poszukiwaniami prowadzonymi w rejonie Legnickiego Pola kierowali prof. Felix Biermann z Uniwersytetu w Getyndze oraz dr hab. Dominik Nowakowski z Instytutu Arche-

Ryc. 3.

Poszukiwania
prowadzone
z wykorzystaniem
wykrywaczy
metali w rejonie
Legnickiego Pola.
Fot. T. Stolarczyk

Ryc. 4. Poszukiwania
prowadzone
z wykorzystaniem
wykrywaczy
metali w rejonie
Legnickiego Pola.
Fot. T. Stolarczyk

Ryc. 5.

Saperzy
z Wrocławskiego
Okręgu Wojskowego
w czasie poszukiwań
prowadzonych
w okolicach
Legnickiego Pola przez
prof. Z. Rajewskiego
(1972 r.).
Archiwum Działu
Archeologii Muzeum
Miedzi w Legnicy

Ryc. 6.

Zdjęcie grupowe
archeologów
i saperów
z poszukiwań
prowadzonych
w okolicach
Legnickiego Pola przez
prof. Z. Rajewskiego
(1972 r.).
Archiwum Działu
Archeologii Muzeum
Miedzi w Legnicy

ologii i Etnologii PAN we Wrocławiu. Dzięki pracom z wykorzystaniem wykrywaczy metali udało się odkryć kilkanaście zabytków metalowych – głównie grotów, ale również innych elementów średniowiecznego uzbrojenia.

W czasie pięciu sezonów poszukiwań realizowanych przez Stowarzyszenie Historyczno-Eksploracyjne Księstwa Legnickiego oraz archeologów w latach 2018–2021 odkryto ponad 700 zabytków, w tym militaria o metryce średniowiecznej. Do innych znalezisk należą m.in.: dłuto z epoki brązu, rzymskie monety z II–IV w. n.e. (ryc. 7), militaria i elementy umundurowania wojsk z XVIII i XIX w., ozdoby i elementy stroju, dewocjonalia (ryc. 8), numizmaty, zabawki (ryc. 9), a także narzędzia i przedmioty codziennego użytku.

Niniejszy katalog ma na celu prezentację najciekawszych znalezisk pozyskanych w trakcie czterech lat poszukiwań miejsca bitwy pod Legnicą z 1241 r. Większość zabytków eksponowana jest na wystawie czasowej pt. *Bonus Campus, czyli poszukiwania pola bitwy z 1241 roku*, którą można zwiedzać w gmachu głównym Muzeum Miedzi w Legnicy od 9 października 2021 r. (ryc. 10).

O wyborze materiałów decydowała przede wszystkim ich różnorodność, wartość historyczna oraz walory estetyczne, bardzo często związane ze stanem zachowania poszczególnych znalezisk. W wydawnictwie znalazły się również fotografie najlepiej zachowanych przedmiotów pochodzących z odkrytego w 2018 r. w Czarnkowie skarbu, datowanego na 2. połowę X w. (ryc. 11). Depozyt ten opracowywany jest w ramach projektu pt. *Opracowanie i publikacja wczesnośredniowiecznego skarbu monet i siekanego srebra z Czarnkowa, gm. Legnickie Pole*, dofinansowanego ze środków Ministra Kultury,

Ryc. 7.

Denar pośmiertny
cesarzowej
Faustyny Starszej.
Fot. P. Paruzel

Ryc. 8.

Srebrny szkaplerz
z XX w.
Fot. P. Paruzel

Ryc. 9.

Żołnierz ołowiany.
Fot. P. Paruzel

Ryc. 10.

Otwarcie wystawy
*Bonus Campus, czyli
poszukiwania pola
bitwy z 1241 roku.*
Fot. D. Berdys

Ryc. 11.

Odkrycie skarbu
srebrnego
w Czarnkowie
20 października 2018 r.
Fot. P. Paruzel

Dziedzictwa Narodowego (zadanie nr 6109/21/FPK/NID). Jego pełna prezentacja w formie wystawy wraz z publikacją naukową planowana jest na rok 2022.

Niestety mimo kilku lat intensywnych poszukiwań – w tym czasie rozpoznano z wykorzystaniem wykrywaczy metali ok. 180 ha terenu – żadnego z kilkunastu elementów uzbrojenia średniowiecznego nie można z całą pewnością powiązać z bitwą legnicką. Nie zmienia tego fakt, że chronologię większości tych znalezisk przypisać można na wiek XIII. Wciąż brakuje jednak charakterystycznych dla stepowych nomadów militariów, a w szczególności grotów strzał łuczniczych. I chociaż niektóre z wykopanych przedmiotów nieco

Ryc. 12.

Huzarzy pruscy
z XVIII w.
Wg R. Knötel,
Uniformenkunde,
Band XI, Nr 23

je przypominają, to zły stan zachowania nie pozwala na ich jednoznaczny identyfikację.

Szlakiem bitew legnickich

Położenie Legnicy na ważnych szlakach komunikacyjnych sprawiło, że w czasie konfliktów wojennych w epoce nowożytnej doszło tu do kilku poważnych konfrontacji zbrojnych, których materialne ślady odkrywane są od lat w czasie legalnych i nielegalnych poszukiwań.

Wśród zabytków odnalezionych w latach 2018–2021 wymienić można również elementy uzbrojenia i umundurowania wojsk walczących w bitwie pod Pątnowem w 1760 r. oraz w kampanii napoleońskiej z 1813 r.

Jeden z elementów umundurowania związany z wojskami koalicji habsburskiej (guzik; katalog poz. 62), odkryty został dokładnie w miejscu wymarszu wojsk generała Laudona do starcia z wojskami dowodzonymi przez Fryderyka II Wielkiego. Pozycje wojsk austriackich – między dzisiejszymi Psarami i Koskowicami – potwierdzone są dzięki archiwalnym mapom. Zawiesie i okucie pasa (katalog poz. 59) stanowią natomiast wyposażenie pruskiego huzara z XVIII w. (ryc. 12).

Guzik mundurowy z numerem 133 (katalog poz. 63), pochodzący z okresu kampanii napoleońskiej 1813 roku, należał do żołnierza 133. pułku piechoty liniowej, dowodzonego przez pułkownika Paula-Alexisa-Josepha Menu de Menila. Jednostka ta była częścią 3. brygady 32. dywizji VII Korpusu generała Jeana Louisa hr. Reyniera (ryc. 13).

Ryc. 13.

Żołnierze francuskiej piechoty liniowej walczący w kampanii 1813 r. Wg L. Rousselot, *L'Armée française, ses uniformes, son armement, son équipement*, Planche N° 48, 1943–1971

Od odkrycia do gabloty muzealnej, czyli jak postępować z zabytkami

Odkrycie zabytków w czasie poszukiwań to początek długotrwałego i wieloetapowego procesu, którego celem jest ich konserwacja i opracowanie. W pierwszej kolejności typuje się przedmioty przeznaczone do konserwacji. Odmienne procedury stosowane są dla zabytków wykonanych z żelaza, odmienne zaś dla tych z metali szlachetnych i kolorowych: srebra, miedzi i jej stopów, ołowiu, cyny i innych.

Proces konserwacji trwa często wiele tygodni, w czasie których zabytki poddawane są różnorodnym zabiegom z wykorzystaniem odczynników chemicznych. Głównym celem tych czynności jest zachowanie ich walorów estetycznych, odsłonięcie ukrytych pod warstwą korozji i zanieczyszczeń detali oraz ochrona zabytków przed czynnikami zewnętrznymi (ryc. 14–17).

Kolejny etap prac gabinetowych stanowi stworzenie szczegółowego katalogu znalezisk, który zawiera dokładny opis każdego przedmiotu oraz informacje o jego funkcji i chronologii. Wykonuje się dla niego także dokumentację fotograficzną i rysunkową.

Większość prezentowanych w katalogu zabytków poddana została procesom konserwacji, w przypadku pozostałych zabiegi te zostaną podjęte w najbliższym czasie.

Na koniec warto zaznaczyć, że zarówno poszukiwania bitwy pod Legnicą, jak i sposób ich opracowywania oraz publikacji – czego dowodem jest niniejszy katalog – stanowią wyjątkowy przykład współpracy środowisk archeologów i eksploratorów. Dzięki temu pozyskiwane są nowe, niezwykle cenne poznawczo źródła dotyczące lokalnej przeszłości.

Prezentowany katalog powstał dzięki wsparciu finansowemu Gminy Legnickie Pole, od początku zaangażowanej w badania pola bitwy pod Legnicą. Szczególne podziękowania kierujemy do Pana Rafała Plezi, wójta gminy, oraz Pani Małgorzaty Kubik, dyrektorki Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu. Serdecznie dziękujemy również specjalistom, z którymi konsultowane były znaleziska: Adamowi Kubikowi, Lechowi Markowi, Grzegorzowi Podrucznemu oraz Jakubowi Sawickiemu. Dzięki ich wiedzy możliwa była jednoznaczna identyfikacja niezwykle różnorodnych zabytków odkrywanych w czasie badań.

PRZED KONSERWACJĄ

PO KONSERWACJI

Ryc. 14.

Dobry grosz
brandenburski
(1/24 talara), srebro,
wybita w 1783 r. Stan
przed i po konserwacji

PRZED KONSERWACJĄ

PO KONSERWACJI

Ryc. 15.

Grot beltu kuszy,
żelazo, XIII-XV w.
Stan przed
i po konserwacji

Ryc. 16.

Zawieszanie pasa
huzarskiego, brąz,
XVIII w. Stan przed
i po konserwacji

PRZED KONSERWACJĄ

PO KONSERWACJI

Ryc. 17.

Krzyż kombatancki
weteranów
wojskowych
z Legnickiego
Pola, stop miedzi,
pozlacany. Wykonany
w 1879 r. Stan przed
i po konserwacji

PRZED KONSERWACJĄ

PO KONSERWACJI

Alfo muste sich König Steffan patientieren / Weib vund Kinder in die Wäld flohen / ihr
Anno | biß ins Jahr Christi 1271. da grieff er König | Leben zureiten. Die Tartaren kamen biß gen

Historischer Chronicken

BONUS CAMPUS

CZYLI POSZUKIWANIA POLA BITWY Z 1241 ROKU

Katalog znalezisk

Alfo muste sich König Steffan patientieren / Weib vund Kinder in die Wäld flohen / ihr
Anno | biß ins Jahr Christi 1271. da grieff er König | Leben zureiten. Die Tartaren kamen biß gen

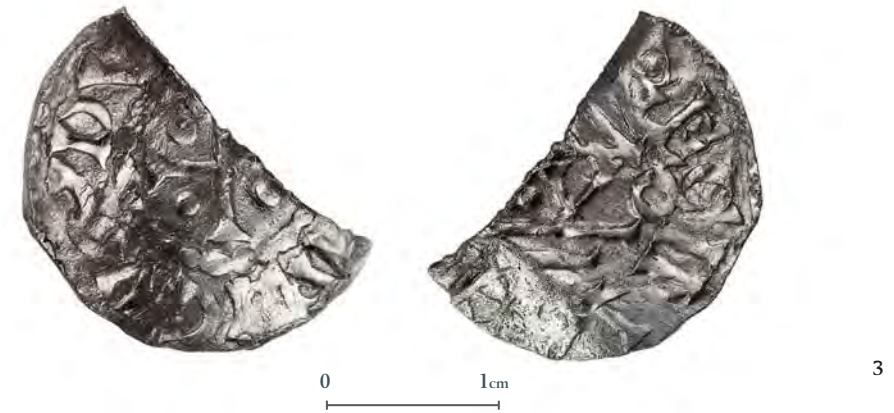
1

2

1. Denar księcia Bertolda I, czas wybicia: lata 938–947; miejsce wybicia: Ratyzbona, Bawaria, materiał: srebro, waga: 1,64 g.
2. Denar księcia Henryka I lub jego syna Henryka II, czas wybicia: lata 948–ok. 967; miejsce wybicia: Ratyzbona, Bawaria, materiał: srebro, waga: 1,68 g.

3. Denar księcia Henryka I lub jego syna Henryka II, czas wybitcia: lata 948–ok. 967; miejsce wybitcia: Ratyzbona, Bawaria, materiał: srebro, waga: 1,09 g.
4. Denar księcia Henryka I lub jego syna Henryka II, czas wybitcia: lata 948–ok. 967; miejsce wybitcia: Ratyzbona, Bawaria, materiał: srebro, waga: 1,69 g.

5. Dirham Rukn al-Dawla z dynastii Buwajhidów, czas wybicia: AH 345 (956/7),
miejsce wybicia: nieustalone, materiał: srebro, waga: 3,10 g.
6. Dirham Nūḥa ibn Naṣr z dynastii Sāmānidów, czas wybicia: AH 341 (952/3),
miejsce wybicia: nieustalone, materiał: srebro, waga: 3,43 g.

7. Dirham Naṣr ibn Ahmada z dynastii Sāmānidów, czas wybicia: AH [322–329] (934–940), miejsce wybicia: aš-Šāš, materiał: srebro, waga: 3,33 g.
8. Dirham Aḥmada ibn Ismāʿīla z dynastii Sāmānidów, czas wybicia: AH [2]97 (909/10), miejsce wybicia: Samarqand, materiał: srebro, waga: 2,41 g.

9

10

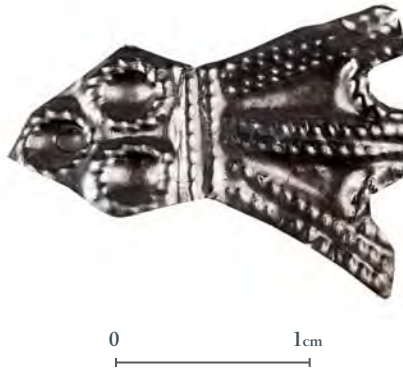

9. Fragment zauszniczy typu Świątki, chronologia: poł. X–XI w., materiał: srebro, waga: 1,64 g.

10. Fragment klamry z naszyjnika, chronologia: poł. X–XI w., materiał: srebro, waga: 0,56 g.

11

12

13

11. Fragment zawieszki na łańcuszku z zausznicy półkolistej, chronologia: poł. X–XI w., materiał: srebro, waga: 0,29 g.
12. Fragment zawieszki z zausznicy półkolistej, chronologia: poł. X–XI w., materiał: srebro, waga: 0,22 g.
13. Fragment zausznicy typu Świątki, chronologia: poł. X–XI w., materiał: srebro, waga: 1,29 g.

14. Denar pośmiertny cesarzowej Faustyny Starszej, czas wybitcia: po 140 r. n.e.,
miejsce wybitcia: Rzym, materiał: srebro, waga: 2,6 g.
15. Antoninian (dwudenar) pośmiertny cesarza Klaudiusza II Gockiego, czas wybitcia: po 270 r. n.e.,
miejsce wybitcia: Mediolanum (?), materiał: brąz, pierwotnie posrebrzany, waga: 2,1 g.

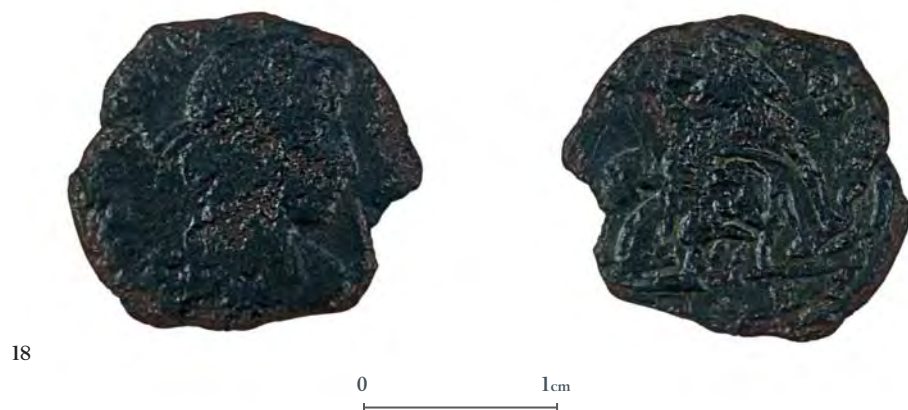
16

17

16. Antoninian (dwudenaar) cesarza Tetricusa I (?), czas wybicia: lata 270–273 n.e., miejsce wybicia: nieustalone, materiał: brąz, pierwotnie posrebrzany, waga: 2 g.
17. Follis cesarza Maksymiana Herkulusza, czas wybicia: lata 286–305 n.e. (prawdopodobnie po roku 293), miejsce wybicia: nieustalone, materiał: brąz, pierwotnie posrebrzany, waga: 5,1 g.

18. Follis lub majoryna cesarza Konstancjusza II, czas wybicia: lata 337–361 n.e., miejsce wybicia: Rzym (?), materiał: brąz, waga: 1,4 g.
19. Moneta cesarza Walentyniana I, nominal wagowo-wymiarowy: AE3, czas wybicia: lata 363–375 n.e., miejsce wybicia: nieustalone, materiał: brąz, waga: 1 g.

20

21

20. Moneta cesarza Teodozjusza I Wielkiego, nominal wagowo-wymiarowy: AE4, czas wybicia: lata 379–395 n.e., miejsce wybicia: nieustalone, materiał: brąz, waga: 1,3 g.
21. Falsyfikat (z epoki) monety króla Władysława Pogorobowca dla Królestwa Węgier, czas wybicia: lata 1440–1457, miejsce wybicia: nieustalone, materiał: brąz, waga: 0,5 g.

22. Batzen (równowartość 4 krajcarów) księcia arcybiskupa Leonharda von Keutschach, czas wybitcia: 1509 r., miejsce wybitcia: Salzburg, materiał: srebro, waga: 0,2 g.
23. 1 ½ grosza polskiego (półtorak koronny) króla Zygmunta III Wazy, czas wybitcia: 1624 r., miejsce wybitcia: Bydgoszcz, materiał: srebro; waga: 0,7 g.

24

25

24. Szeląg polski króla Jana Kazimierza (potocz. boratynka), czas wybitcia: lata 1660–1668, miejsce wybitcia: jedna z mennic Królestwa Polskiego, materiał: miedź, waga: 1 g.
25. Szeląg ryski króla szwedzkiego Karola XI, czas wybitcia: lata 1660–1697, miejsce wybitcia: Ryga, materiał: srebro, waga: 0,5 g.

26

27

26. 6 (VI) fenigów księcia brunszwickiego Augusta Wilhelma, czas wybitcia: 1722, miejsce wybitcia: nieustalone; materiał: srebro, waga: 0,9 g.
27. Krajcár Frdyderyka I, księcia Bayreuth, czas wybitcia: 1753 r., miejsce wybitcia: nieustalone; materiał: bilon, waga: 0,9 g.

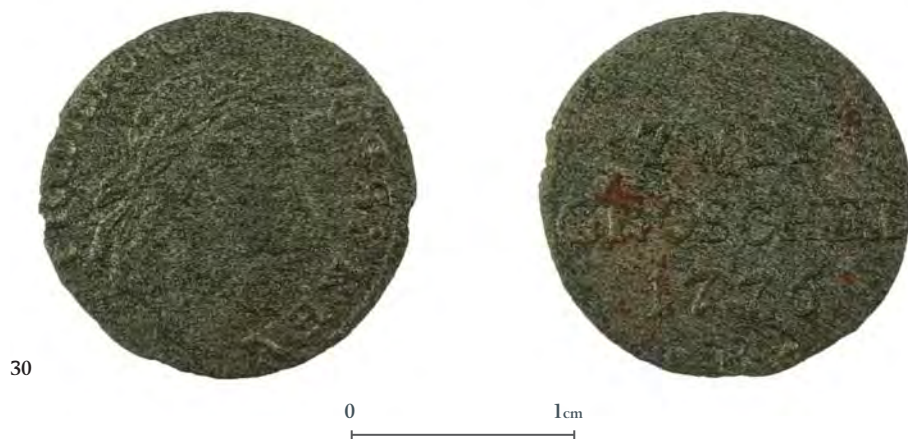
28

29

28. Grosz polski Stanisława Augusta, czas wybitcia: 1767 r., miejsce wybitcia: nieustalone, materiał: miedź, waga: 3,4 g.
29. 1/2 dobrego grosza brandenburskiego (1/48 talara), czas wybitcia: 1773 r., miejsce wybitcia: Berlin, materiał: bilon, waga: 1,1 g.

30. 2 greszle śląskie (Zwey Gröschel), czas wybicia: 1776 r., miejsce wybicia: Wrocław, materiał: bilon, waga: 1 g.
31. Dobry grosz brandenburski (1/24 talar), czas wybicia: 1783 r., miejsce wybicia: Berlin, materiał: bilon, waga: 1,5 g.

32

33

32. Dobry grosz brandenburski (1/24 talara), czas wybicia: 1783 r., miejsce wybicia: Berlin, materiał: bilon, waga: 1,6 g.
33. 3 grosze/krajcary pruskie (trojak), czas wybicia: 1783 r., miejsce wybicia: nieustalone, materiał: bilon, waga: 1,2 g.

34. 1/12 talara (2 grosze) księcia Jerzego IV Hanowerskiego, czas wydobicia: 1820 r., miejsce wydobicia: Królestwo Brunzswiku, materiał: bilon, waga: 2,4 g.
35. Grosz pruski (Silber Groschen), czas wydobicia: 1824 r., miejsce wydobicia: Berlin, materiał: bilon, waga: 1,5 g.

36

37

36. 2 fenigi pruskie, czas wybicia: 1826 r., miejsce wybicia: Düsseldorf, materiał: miedź, waga: 2,7 g.
37. 20 krajcarów austriackich w oprawie (medalik), czas wybicia: 1832 r., miejsce wybicia: Praga, materiał: srebro, waga: 6,8 g.

38

39

38. 1 fenig pruski, czas wybicia: 1843 r., miejsce wybicia: Berlin, materiał: miedź, waga: 1,3 g.
39. Medal nagrodowy Mikołaja Fryderyka Piotra, wielkiego księcia oldenburskiego, czas wybicia: 1866 r., miejsce wybicia: Oldenburg (?), materiał: stop miedzi, waga: 12,4 g.

40

41

40. 2 ½ grosza pruskiego (Silber Groschen), czas wybitcia: 1867 r., miejsce wybitcia: Berlin, materiał: bilon, waga: 2,9 g.

41. 20 fenigów niemieckich, czas wybitcia: 1873 r., miejsce wybitcia: Berlin, materiał: srebro, waga: 1 g.

42

43

42. 50 fenigów niemieckich, czas wybicia: 1877 r., miejsce wybicia: Berlin, materiał: srebro, waga: 2,7 g.
43. Krzyż kombatancki weteranów z Legnickiego Pola, czas wybicia: 1879 r., miejsce wybicia: nieustalone, materiał: stop miedzi, pozłacany, waga: 4,8 g.

44

0 1cm

45

0 1cm

44. Medalik okolicznościowy królów pruskich Fryderyka III i jego następcy Wilhelma II, czas wybitcia: 1888 r. (?), miejsce wybitcia: nieustalone (Berlin?), materiał: stop miedzi, waga: 1,3g .
45. 1 halersz austriacki (Heller), czas wybitcia: 1899 r., miejsce wybitcia: nieustalone, materiał: brąz, waga: 1,5 g.

46

47

48

46. ½ marki niemieckiej, czas wybitcia: 1906 r., miejsce wybitcia: Berlin, materiał: srebro, waga: 2,7 g.
47. 5 centymów (Centimes) belgijskich, czas wybitcia: 1907 r., miejsce wybitcia: nieustalone, materiał: miedzionikiel, waga: 2,5 g.
48. 10 centavos Republiki Kostaryki, czas wybitcia: 1919 r., miejsce wybitcia: nieustalone, materiał: stop miedzi, aluminium i cynku, waga: 1,8 g.

49

50

49. 50 fenigów Republiki Weimarskiej, czas wybitcia: 1928 r., miejsce wybitcia: Muldenhütten, materiał: nikiel, waga: 3,4 g.

50. 5 centymów włoskich, czas wybitcia: 1930 r., miejsce wybitcia: Rzym, materiał: miedź, waga: 3 g.

Zabytki prehistoryczne

Militaria średniowieczne

51. Siekierka/dłuto, chronologia: lata 1300–1100 p.n.e., materiał: brąz.

52. Grot beltu do kuszy, chronologia: XIII–XIV w., materiał: żelazo.

53

54

55

53. Grot bełtu do kuszy, chronologia: XIII–XIV w., materiał: żelazo.
54. Grot bełtu do kuszy, chronologia: XIV–XV w., materiał: żelazo.
55. Grot oszczepu, chronologia: X–XIII w., materiał: żelazo.

56. Grot włóchni, chronologia: średniowiecze, materiał: żelazo.

57. Bodziec „gwiaździsty” ostrogi, chronologia: XIII–XV w., materiał: żelazo.

58. Topór, chronologia: XIII–XVIII w., materiał: żelazo.

59

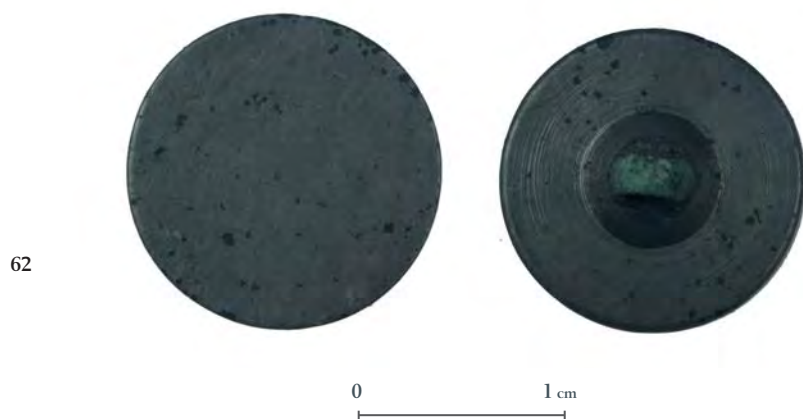

60

59. Zawiesie pasa huzarskiego związane prawdopodobnie z bitwą pod Pątnowem z 1760 r.,
chronologia: XVIII w., materiał: stop miedzi.
60. Pruski guzik wojskowy związane prawdopodobnie z bitwą pod Pątnowem z 1760 r.,
chronologia: XVIII w., materiał: stop miedzi.

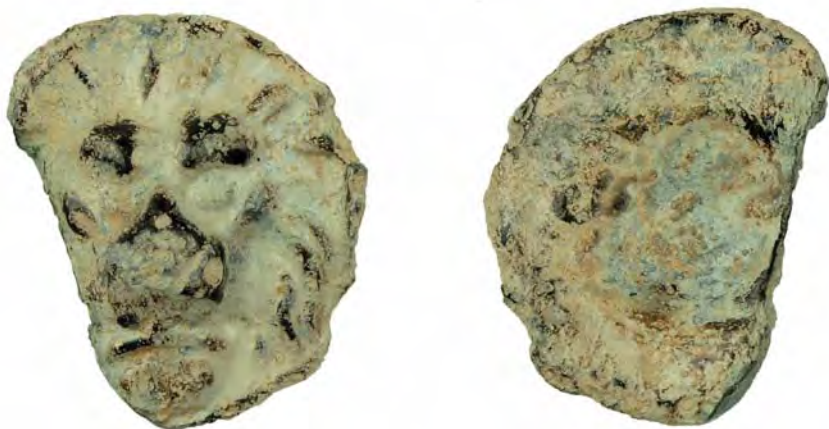
Zabytki związane z bitwą pod Państwem z 1760 r.

61. Pruski guzik wojskowy związany prawdopodobnie z bitwą pod Państwem z 1760 r.,
chronologia: XVIII w., materiał: brąz arsenowy.
62. Austriacki guzik wojskowy związany prawdopodobnie z bitwą pod Państwem z 1760 r.,
chronologia: XVIII w., materiał: cyna, stop miedzi.

63

64

63. Guzik napoleoński żołnierza 133. pułku piechoty liniowej z kampanii 1813 r., chronologia: lata 1804–1815, materiał: mosiądz.
64. Niekompletna klamra napoleońska o kształcie głowy lwa z kampanii 1813 r., chronologia: pocz. XIX w., materiał: cyna (?).

65. Okucie księgi liturgicznej lub mała ikonka z przedstawieniem Matki Boskiej Częstochowskiej, chronologia: XIX–XX w., materiał: cyna (?).
66. Medalik ze św. Janem Nepomucenem i Praskim Dzieciątkiem Jezus, chronologia: XVIII w., materiał: stop miedzi.

67

68

67. Zdobiona sprzączka owalna, chronologia: 2 poł. XI – 1 poł. XIII w., materiał: stop miedzi.
68. Ozdobna klamra kapeluszu, chronologia: XVII–XVIII w., materiał: stop miedzi.

69

0 1 cm

70

0 1 cm

69. Ozdobne okucie księgi, chronologia: XVI–XVIII w., materiał: stop miedzi.

70. Ozdobne okucie księgi, chronologia: XVI–XVIII w., materiał: stop miedzi.

71

0 1 cm

72

0 1 cm

71. Wojskowy pruski guzik rangowy (gefreiter), wzór 1871, chronologia: lata 1871–1918, materiał: mosiądz i żelazo.
72. Wojskowy polski guzik oficerski, wzór 1928, chronologia: lata 1928–1939, materiał: mosiądz, pierwotnie srebrzony.

73

74

75

73. Duński guzik wojskowy, chronologia: 1 poł. XX w., materiał: mosiądz.
74. Pruski guzik urzędnika pocztowego, chronologia: lata 1845–1860, materiał: mosiądz.
75. Cywilny guzik zdobiony rysunkiem przedstawiającym konia, chronologia: XVIII w., materiał: brąz arsenowy.

76

77

76. Okrągła plomba z herbem Legnicy, chronologia: okres nowożytny, materiał: ołów.
77. Okrągła plomba związana z nieistniejącym młynem piaskowym (Sandmühle) znajdującym się pierwotnie w Legnicy przy ulicy Jaworzyńskiej 146, chronologia: 2 poł. lat 80. XIX w. – 1910 r., materiał: ołów.

78

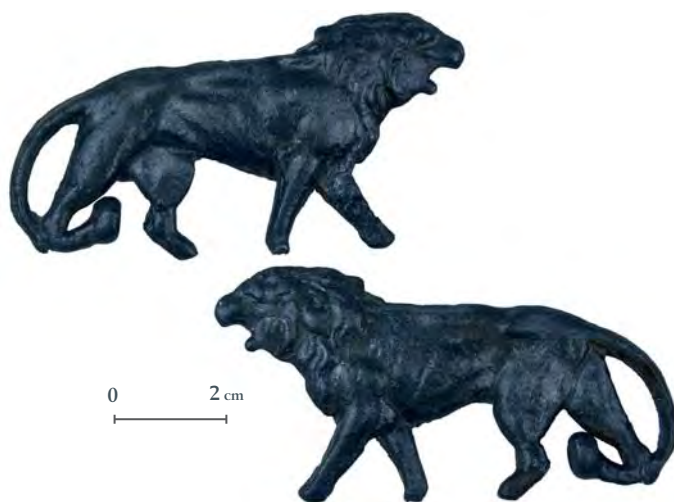

79

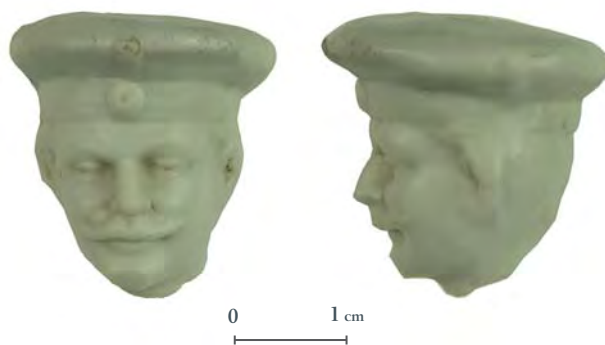

78. Figurka przedstawiająca żołnierza w umundurowaniu charakterystycznym dla XVII w.,
chronologia: XIX–XX w., materiał: ołów.

79. Figurka przedstawiająca żołnierza w umundurowaniu charakterystycznym dla XVIII w.,
chronologia: XIX–XX w., materiał: ołów.

80

81

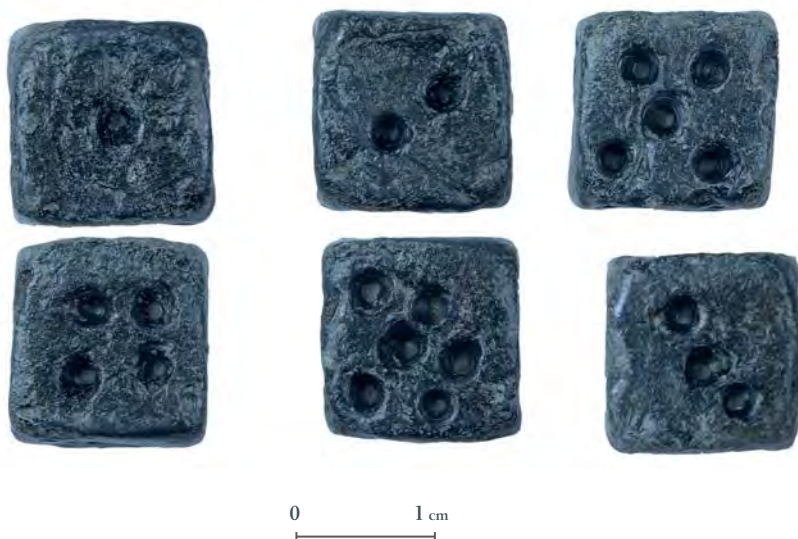
80. Figurka przedstawiająca lwa, chronologia: XIX–XX w., materiał: ołów.

81. Fragment figurki zawierający oderwaną głowę pruskiego żołnierza z okresu I wojny światowej, chronologia: pierwsze dekady XX w., materiał: porcelana.

82

83

82. Temperówka w kształcie samochodu (Citroen BL11 Traction Avant), chronologia: lata 1934–1957, materiał: ołów, stal, stop miedzi.

83. Kostka do gry, tzw. sztuka okopowa, chronologia: XVIII–XIX w., materiał: ołów.

